

Hamar

Nina Alfstad Lindstrøm

Bacheloroppgave

Omsorg i møte med ett- og toåringene i barnehagen

Care for the youngest children in childcare centre

BLUS

2017

Norsk sammendrag

Tittel:	
Omsorg i møte med ett- og toåringen i barnehagen	
Forfatter:	
Nina Alfstad Lindstrøm	
År	Sider:
2016	34 sider
Emneord:	
Omsorg, rutinesituasjoner og relasjoner	
Sammendrag:	
<p>Temaet for denne bacheloroppgaven er omsorgens plass i rutinesituasjoner med ett- og toåringene i barnehagen. Hvordan barnehagelæreren forstår omsorgsbegrepet og hvordan omsorg synligjøres i arbeidet med ett- og toåringene i barnehagens rutinesituasjoner. Barnehagehverdagen med ett- og toåringene består av mange rutinesituasjoner, og jeg anser det som meget viktig at omsorgen for de yngste ivaretas på en god måte i disse situasjonene også.. I teorien vektlegges det tilstedeværende voksne som evner å inngå i interaksjon med ett- og toåringen, der barnet er aktivt deltakende. Rutinesituasjoner må ikke bli et middel for nå nye mål.</p>	

Engelsk sammendrag (abstract)

Title:	
Care in routine situations	
Authors:	
Nina Alfstad Lindstrøm	
Year:	Pages:
2017	34 pages
Keywords:	
Care, routine situations and relationships	
Summary:	
<p>The topic of this bachelor is the focus of care in routine situations with the one and two-year-old children in childcare centre. How the preschool teacher understands the concept of care, and how care is taken care of in the work of the one and two-year-old children in the childcares routine situations. The daily childcare with the one and two-year-old children consist of many routine situations. I consider it to be very important that care for the youngest is well taken care of in these situations too. In theory, we can read that it is important that the adults are present in positive interaction with one and two years old children, where the children are actively participating. Routine situations must not be the means of reaching new targets.</p>	

Forord

Min bacheloroppgave er skrevet i forbindelse med barnehagelærerutdannelsen ved Høyskolen Innlandet. Mitt tema er omsorgens plass i rutinesituasjoner med ett- og toåringer i barnehagen. Jeg ønsker å rette en ekstra takk til Kristin Sjøby for gode samtaler og veiledning gjennom denne prosessen. Hun har gitt meg gode råd til selvvalgt pensumlitteratur, og vært tydelig i sin veiledning. Kristin har vært en god støttespiller og motivator. Hun har sett til at jeg har hatt en god progresjon i min skriving.

Jeg vil også få takk mine intervjupersoner for at jeg fikk komme og intervju dere. Takk for at dere gav meg mange gode besvarelser, og for at jeg fikk bruke noe av deres tid. Dere gav meg mye jeg kan ta med meg ut i arbeidet som pedagog.

Til sist ønsker jeg også å rette en takk til min praksislærer gjennom to av årene, Nina Mellem Wiig. Takk for mange faglige samtaler og kritisk refleksjon rundt mitt valgte tema, og for at du har vært min leser.

Innholdsfortegnelse

NORSK SAMMENDRAG	2
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT)	3
FORORD	4
INNHOLDSFORTEGNELSE	5
1. INNLEDNING	7
1.1 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING.....	7
2. TEORI	9
2.1 HVORDAN FORSTÅS OMSORGSBEGREPET?	10
2.2 RUTINESITUASJONENES KVALITETER.....	12
2.3 BARNEHAGELÆRERENS MØTE MED ETT- OG TOÅRINGEN	13
3. METODE	16
3.1 KVALITATIV METODE	16
3.2 INTERVJU.....	17
3.3 OBSERVASJON SOM UTGANGSPUNKT FOR PRAKSISFORTELLING.....	18
3.4 ETISKE RETNINGSLINJER.....	19
3.5 VALIDITET	19
4. PRESENTASJON AV RESULTATENE	20
4.2 PRAKSISFORTELLING	22
5. DRØFTING	23
6. OPPSUMMERING	28
7. LITTERATURLISTE	30
8. VEDLEGG	33
8.1 SAMTYKKESKJEMA.....	33
8.2 VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE.....	34

1. Innledning

Jeg var tidlig klart på at jeg ønsket temaet omsorg for min bacheloroppgave. Etter å ha hatt stort fokus på temaet i personalgruppen i egen barnehage, og lest mye om det fattet jeg etter hvert interesse for rutinesituasjonene.

Mitt valg av tema kom etter å ha lest Trine Klette, May Britt Drugli og Ann Mari Aandahl (2016) sin forskningsstudie, *Together and alone a study of interactions between toddlers and childcare providers during mealtime in Norwegian childcare centres*, og Trine Jonassen (2015) sin artikkel *Er bleieskift omsorg?* Dette er en artikkel laget etter intervju med Kristin Rydjord Tholin. I min oppgave ønsker jeg å se kritisk på kvaliteten på omsorgen som gis i rutinesituasjoner. Her tenker jeg fortrinnsvis på bleieskift, påkledning og måltidet. Omsorgsbegrepets plass i rutinesituasjoner skal belyses gjennom intervju og praksisfortellinger. Mine funn drøftes så opp imot fagstoff og styringsdokumenter. En praksisfortelling er trukket ut for å underbygge mine intervju. Jeg vil se kritisk på om rutinesituasjonene kun er et mål om å nå noe annet, for eksempel få tørr bleie, bli mett i magen, komme seg ut. Utføres det kun en «mekanisk prosess» for å nå et mål, eller eksistere det en omsorgsrelasjon her?

Ett- og toåringene er sårbare, og barnehagelærerens arbeid med omsorg er viktig å fokusere på. Det finnes ikke så mye forskning på omsorgen i rutinesituasjoner i barnehagen, og etter å ha gått i dybden på noen statlige styringsdokumenter ser jeg også at omsorg har liten plass her. Kvalitet i barnehagen er i fokus, men kvalitet kan ikke bare måles ut fra kartlegging av barns ferdigheter i språk og skolerelaterte aktiviteter. Barns trivsel i en hverdag borte fra sine trykghetspersoner bør ligge som grunnlag for det helhetlige læringssynet som nå dominerer.

1.1 Presentasjon av problemstilling

Min problemstilling er «Hvordan oppfatter barnehagelærerne omsorgsbegrepet og hvordan synliggjøres omsorg i arbeidet med ett- og toåringene i barnehagens rutinesituasjoner?»

Jeg har nå jobbet to år på en småbarnsavdeling med ett- og toåringene. Før det jobbet jeg fem år med aldersgruppen tre-fire år. I mitt møte med de yngste, så jeg fort at de hadde andre behov enn den aldersgruppen jeg hadde erfaringer med. Ett- og toåringene er som tidligere nevnt,

mer sårbare i en hverdag borte fra sine primære trykghetspersoner. De har slik jeg erfarer det et større behov for nærhet, trykghet og tilstedeværelse voksne rundt seg. For meg er det viktig at barnehagelæreren anerkjenner ett- til toåringenes signaler, og kan ta de på alvor. Med dette som min erfaringsbakgrunn har det gradvis dannet seg et behov som må undersøkes nærmere.

Svar på min problemstilling ønsker jeg å få ved å intervjuje barnehagelærere i tre barnehager. Det være seg en sonebarnehage, en basebarnehage og en avdelingsbarnehage. Jeg vil se om barnehagelærerne forstår omsorgsbegrepet likt, og hvordan det arbeides med omsorgen i møte med ett- og toåringene i rutinesituasjonene. Jeg vil se på hvor bevisste barnehagelæreren er på omsorgens plass i de yngste barnas liv.

1.2. Oppgavens oppbygning

Min oppgave er bygd opp av tre hoveddeler: Teori-, metode og drøftingsdel. I teoridelen presenterer jeg aktuelt fagstoff og forskning som belyser temaet omsorg og de voksnes rolle i omsorgsrelasjonene. Rammeplanen og barnehageloven er også her trukket inn. Jeg ser på betydningen av å ha tilstedeværende voksne i rutinesituasjoner for at barn skal få en opplevelse av god omsorg. I metodedelen redegjør jeg for hvilke metoder jeg har benyttet meg av for å samle informasjon fra praksisfeltet, og begrunnet disse. Deretter er mine resultater presentert, før jeg har drøftet disse opp imot teorien og erfaringsbasert kunnskap fra fagfeltet. Til slutt blir mine resultater oppsummert opp imot min problemstilling.

2. Teori

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for den teoretiske forankringen i min bacheloreoppgave. Først ønsker jeg å definere begrepet omsorg, knyttet opp mot ett – og toåringene i barnehagen. Jeg benytter meg av noe fagstoff fra barnehagelærerutdanningen, men hovedtyngden er selvvalgt faglitteratur. Ulike styringsdokumenter og omsorgens plass i disse er også noe som blir omtalt i min oppgave.

Kristin Rydjord Tholin (2013) har skrevet mye om hvordan vi kan forstå omsorgsbegrepet. Jeg vil knytte omsorgsbegrepets plass opp imot vår yrkesprofesjon som barnehagelærere, og hvilke ansvar som hviler på våre skuldre i forhold til vår rolle. Relasjonen voksen-barn og dens kvaliteter, og det maktforholdet de voksne står i ovenfor barn er noe av det som her vil bli belyst. May Britt Drugli (2014) har skrevet om dette i sin bok *Liten i barnehagen*. For at de yngste barna skal kunne inngå i gode relasjoner til de voksne i barnehagen, må det skapes en trygg tilknytning mellom barnet og de voksne. Jeg har brukt en engelsk artikkel fra Bowlby (2007) som utgangspunkt for å belyse viktigheten av at barn knytter seg til sekundære tilknytningspersoner i barnehagen. Kort oppsummert vil jeg ta for meg begreper som nyere barnesyn, tilknytning, relasjon voksen-barn, anerkjennelse og rutinesituasjoner.

Dagens barnehager bygger på et helhetlig læringssyn, der det i Barnehageloven § 1 står at barnehagen skal «... ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling» (Lovdata, 2016, § 1 Formål, 1 ledd, s. 1). Her blir det tydeliggjort at vi skal ivareta barns behov for omsorg, mens læring skal fremmes. Omsorg kan her tolkes som noe statisk, noe som er naturlig tilstede i hverdagen og som ikke trenger å fokuseres på. Omsorg eksisterer nok i de fleste situasjoner i barnehagen, men spørsmålet mitt er da om den er av en «god» kvalitet. Og hvem er det som kan bedømme det?

Slik jeg ser det må en trygg hverdag i barnehagen ligge til grunn for at barnehagen skal kunne ha et helhetlig læringssyn. Dette kommer også frem i den nye Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2017) som trer i kraft fra 1 august. Der står det at «Omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærlighet» (Lovdata, 2017, s. 6). For at barnehagelæreren skal bli mer bevisste på viktigheten av omsorg i et kvalitetsperspektiv, må omsorgsbegrepet løftes frem som noe det arbeider med i alle situasjoner i barnehagens hverdag. Dette gjelder seg også i rutinesituasjoner som måltidet,

påkledning og bleieskift. Slik jeg ser det bør omsorgsbegrepet i større grad synliggjøres i offentlige styringsdokumenter.

Det er nå et økt fokus på kvalitet i barnehagen. I Meld. St. nr. 41 (2008-2009), *Kvalitet i barnehagen*, hevdes det at kvalitet er vanskelig å måle, men at man kan bedømme den ut fra barns trivsel eller mistriivsel. Det som derimot anses som viktig for at barn skal ha en sunn utvikling i barnehagen er blant annet de ansattes kompetanse (Kunnskapsdepartementet, 2009, s.8). Barnehagelærere som er dedikert til barna, er lyttende, tilstedeværende og anerkjennende. Tilrettelagte barnegrupper som sikrer at alle barn blir sett på en god måte er også viktig. Går man inn i denne stortingsmeldingen ser man at omsorg nevnes et beskjedent antall ganger, kun 102 ganger, mens læring nevnes 317. Det er påfallende at de fleste ganger omsorg nevnes, er i tilknytning til læring. Dette synes jeg er urovekkende når meldinger handler om kvalitet. Slik jeg tolker denne stortingsmeldingen handler den hovedsakelig om strukturell kvalitet i barnehagen. Omsorgens prosesskvalitet har en beskjeden plass under kapittel 9, *Barnehagens innhold*, og da hovedsakelig referert ut fra rammeplanen (KD, 2009, s. 60).

I Meld. St. nr 24 (2012-2013), *Fremtidens barnehager*, skriver kunnskapsministeren Kristin Halvorsen innledningsvis at «barndommen har en verdi i seg selv» (KD, 2013, s. 4). Så hvilke forestillinger har vi om barndommens egenverdi? Barndommen bør handle om barnets væren her og nå. Den bør preges av lek og latter. Barndommen bør ikke være et middel, mot målet om mest mulig læring der fremme. Barnet må få leve i nuet. Omsorg nevnes også her et beskjedens antall ganger, kun 64 ganger, mens læring nevnes 190 ganger. Læring har igjen størst fokus. Også i denne meldingen er det slik jeg ser det, de strukturelle kvalitetene ved barnehagesektoren som har størst fokus. Sett ut fra disse to overnevnte stortingsmeldingene er det grunn til å være bekymret, når vi vet at de i hovedsak skal speile politiske satsningsområder (Tholin, 2011, s. 60). Som Tholin (2011) skriver så må omsorgsbegrepet få en mer sentral posisjon, foran læring. Trygghet i barnehagen er grunnmuren for barns fremtidige utvikling og læring (Tholin, 2011, s. 65).

2.1 Hvordan forstås omsorgsbegrepet?

Å gi en klar definisjon på hva omsorg betyr kan være utfordrende, da det vil være subjektivt betinget hva man definerer som omsorg. Omsorg er som Nel Nodding sier, noe naturlig som ligger i oss, noe vi bare gjør (Ref. i Tholin, 2013, s. 17).. Omsorg kan handle om det å sørge

for, ta vare på, vise kjærlyghet og omtanke til et annet individ (Tholin, 2014, s. 221). Ut fra et barnehagelærerperspektiv kan det sies at omsorg handler om å ta vare på barnets ulike behov i barnehagen borte fra sine trygge relasjoner. Det handler om møte mellom barnehagelæreren og barnet.

Det er viktig at barnehagelæreren er bevisst på at mennesker har ulike tanker om hva omsorg er. Dette må tas hensyn til i møte mellom voksne og barn i barnehagen (Tholin, 2013, s. 17). Tholin definerer omsorg slik: «En omsorgsrelasjon består av deltakere der begge bidrar og er aktive parter, og hvor forholdet mellom dem kjennetegnes av særlig kvaliteter som begge anerkjenner som omsorg» (Tholin, 2013, s. 20). Slik jeg ser det er det barnehagelæreren ansvar å gi omsorg av en god kvalitet, samtidig som det er barnehagelæreren ansvar å påse at barnet opplever det som omsorg.

Berit Bae skriver i sin artikkel *Å se barnet som et subjekt* (2016), at vi kan belyse omsorg ut fra to innfallsvinkler, fysisk- og psykisk omsorg. Med fysisk omsorg tenkes det på barnets behov for mat, stell og søvn. Dette er den grunnleggende omsorgen et barn trenger for å eksistere og som Berit Bae skriver, er den enklere å oppdage. Den psykiske omsorgen handler om å se barnet. At den voksne i det intersubjektive møte, kan bekrefte barnets følelser. Barnehagelæreren må kunne være aktivt lyttende, og anerkjenne barnet for dets verbale- og nonverbale uttrykk. Den psykiske omsorgen er viktig for barnets selvfølelse, og for å kunne bygge gode relasjoner til andre (Bae, 2016, s. 12).

Nel Nodding (2011) hevder i sin teori om omsorgsrelasjoner at mennesket har et naturlig behov for å gi omsorg. Det er i relasjonen mellom to mennesker som gir og mottatt omsorg det defineres som en eventuell omsorgshandling. Hun bruker begrepet naturlige omsorgsrelasjoner, og tenker at vi som omsorgsgivere har en naturlig nestekjærlyghet til den andre (Øksnes & Steinsholt, 2011, s. 657). Naturlig omsorg retter seg mot våre nærmeste. Nodding mener den bør være grunnpilaren for den etiske omsorgen (Øksnes & Steinsholt, 2011, s. 662).

I rammeplanen står det at vi har en «yrkesetisk forpliktelse til å handle omsorgsfullt ovenfor alle barn i barnehagen» (KD, 2011, s. 29). Etisk omsorg handler om omsorg der menneskene ikke er knyttet til hverandre gjennom naturlige følelsesmessige bånd (Tholin, 2003, s. 64). Etisk omsorg er ikke noe som ligger latent i oss alle. Som barnehagelærer vil vi møte barn

som utfordrer oss mer enn andre. Hvordan barnehagelæreren etisk vil handle ovenfor disse barna, er slik Nodding ser det tuftet på vårt møte med den naturlige omsorgen i egen oppvekst (ref. i Haugen 1998, s. 76).

2.2 Rutinesituasjonenes kvaliteter

Rammeplanen uttrykker at «omsorg skal prege alle situasjoner i hverdagslivet og komme til uttrykk når barn leker og lærer, i stell, måltider og påkledning» (KD, 2011, s. 31). Drugli (2014) hevder at omsorgssituasjoner i barnehagen kan være rutinepregede og lite fleksible, eller motsatt bære preg av en positiv interaksjon mellom barnehagelæreren og barnet (Drugli, 2014, s. 127). Barnehagelæreren må i møte med ett- til toåringene i rutinesituasjoner være dedikert i møtet, og ha barnets utvikling og trivsel i fokus. Bae (2016) kaller disse situasjonene for fysisk omsorgssituasjoner (Bae, 2016, s. 12). Barnehagelæreren må være sensitiv ovenfor ett- og toåringen, og kunne evne og vise respons på barnets signaler (Drugli, 2014, s. 127).

Omsorg eksisterer i rutinesituasjoner, men kvaliteten på den omsorgen barnehagelæreren gir, kan være på et «minimums nivå». Med det mener jeg at det kun kan være en behovsomsorg tilstede, for å dekke ett- og toåringens grunnleggende behov (Tholin, 2013, s. 92). Dette være seg tørr bleie før mat, eller mat før barnet skal sove. Det behøver ikke nødvendigvis eksistere en «god» omsorg der. God omsorg, slik jeg ser det, handler om at barnehagelæreren er mentalt tilstede i øyeblikket. Tholin (2015) hevder at rutinehandling ikke kan kalles omsorg om barnehagelæreren kun er fysisk tilstede, man må også være mentalt tonet inn til det barnet man samhandler med (ref. i Jonassen, 2015, s. 2). Hvordan barnehagelærer tilnærmer seg ett- og toåringen ved for eksempel bleieskiftet, er avgjørende. Møter barnehagelæreren barnet i dets egen høyde, forteller barnet at de skal bytte bleie, eller tar barnehagelæreren barnet ut av leken uten forvarsel om hva som skal skje?

Slik Tholin (2015) uttrykker det i Trine Jonassens sin artikkel «Er bleieskift omsorg?», er ikke rutinesituasjoner omsorg om barnet selv ikke er deltakende i handlingen. Ett- og toåringen kan i rutinesituasjoner kun bli et objekt som behandles, uten mulighet til deltakelse. Gir barnet et smil, latter eller en utstrakt hånd tilbake i møtet med barnehagelæreren, hvor det får mulighet til aktiv deltakelse i handlingssituasjonens kan det kalles omsorg (ref. i Trine Jonassen, 2015, s. 2). Dette krever mentalt tilstedeværende voksne som evner å se ett- og toåringen på en god måte.

Trine Klette (2016) og hennes forskerkolleger har foretatt en studie av 13 ettåringer, hvor de har sett på samspillet mellom de voksne og barna under måltidene. Her kom det frem besynderlige resultater i forhold til de voksnes samspill med barna. Det ble observert en minimal kontakt mellom ettåringen og den voksne. Kun 3 av 13 kontaktpedagogene som var tilknyttet de barna som ble observert, viste barna oppmerksomhet under måltidet. Det eksisterte hos et flertall av pedagogene, fravær av kontakt mellom dem og barna. Matsituasjonene kunne være preget av mye uro hvor de voksne løp rundt og ordnet ting (Klette et.al., 2016, s. 7-10). God organisering i forkant av for eksempel måltidet vil være avgjørende for at måltidet skal oppleves rolig og harmonisk.

Ett- og toåringens opplevelse av rutinesituasjonene påvirkes av den kvaliteten som her ytes. Drugli bruker begrepene strukturelle og prosessuell kvalitetsindikator når hun skriver om kvaliteten i barnehagen. Strukturell kvalitet omhandler overordnede faktorer som antall barn pr voksen, barnegruppens størrelse, ansattes kompetanse og betingelser til ansatte. Når vi ser på relasjonene mellom barnehagelæreren-barn, barn-barn, og det pedagogiske innholdet i hverdagen, bruker Drugli begrepet prosess kvalitet (Drugli, 2014, s 52). Forskning fra blant annet USA viser at sensitive voksne er viktig for de yngste barnas utvikling i barnehagen (Drugli, 2014, s. 55). Barnehagelærere som kan tone seg inn etter hvert enkelt barn, og være i positive spillrelasjoner i rutinesituasjoner er derfor viktig for barnas utvikling og trivsel i barnehagen

2.3 Barnehagelærerens møte med ett- og toåringen

Med postmodernismen har det utviklet seg et nytt syn på barn. Vi har gått fra en tid der man så på barnet som et objekt som skulle formes til noe bedre, til i dag hvor vi skal se på barnet som et subjekt. Barnehagelæreren skal se på barnet som et individ som kan forholde seg til seg selv, sine følelser og tanker. Barn viser allerede fra de er nyfødte at de kan kommunisere gjennom gester og non-verbale uttrykk (Bae, 2016, s. 3). Barnehagelæreren må kunne tolke deres innspill, for så å hjelpe barna med å sette ord på deres handlinger og følelser.

Ved oppstart i barnehage skapes det sekundær tilknytningsbånd. Barnehagelæreren har et ansvar i at det skapes gode relasjoner mellom barnet og de ansatte i barnehagen. Barn som ikke føler trygg tilknytning i barnehagen vil kunne oppleve stress og engstelse i barnehagehverdagen. Forskning viser at når barn over tid er utrygge, øker verdiene av kortisol

i hjernen. Kortisol er et stresshormon som er naturlig hos alle mennesker, men i begrensede mengder. Forskerne er redde for at forhøyede verdier av kortisol, kan medføre at barna ikke vil kunne regulere sine følelser og atferd (Bowlby, 2007, s 307-319). Barnehagelæreren må reflektere over egne holdninger i møte med ett- og toåringen i rutinesituasjoner. Man må være bevisst på hvilke konsekvenser det kan medføre at barnet ikke ha trygge omsorgsrelasjoner i barnehagen.

For å fremme en trygg tilknytning i barnehager fordrer det at barnehagelæreren er følelsesmessig tilstede for ett- og toåringen. Det er særs viktig at de voksne evner å forstå barnets følelsesmessige uttrykk, for så å handle i tråd med dem. På denne måten vil barnet etter hvert lære seg å takle sine emosjonelle følelser bedre. Barn er ulike og unike, og de må møtes forskjellig. Noen reagerer med sinne, andre med gråt. Barnehagelæreren må tilpasse seg etter de aktuelle barnas behov (Drugli, 2014, s. 30).

I møte med ett- og toåringen i rutinesituasjoner må den voksne være tilstede med kropp og sinn. Berit Bae snakker om at vi må anerkjenne barnet for deres følelser og tanker (Bae, 2016, s. 3). Barnehagelæreren må tone seg inn etter de barna man er i samspill med, for best å kunne forstå dem. Barn som gir uttrykk for at de ikke liker maten må møtes med forståelse for det. Barnehagelæreren kan slik jeg mener det, prøve å oppmuntre barnet til å smake. Viser barnet motstand, må vi respektere barnet for det.

Som jeg tidligere har belyst, har det intersubjektive møte mellom ett- og toåring og barnehagelæreren, mye å si for barnets opplevelse av å være i barnehagen. I dette møtet skaper barnet en forståelse av seg selv og de rundt seg, i tillegg til det miljøet det blir en del av. Den omsorgen barnehagelæreren evner å gi i møte med de yngste har stor betydning for deres trygghet i hverdagen her og nå, men også for deres senere liv (Drugli, 2014, s. 85). Barnehagelæreren må tilstrebe å skape ro og harmoni i rutinesituasjonene, hvor man er aktivt tilstedeværende med ett- og toåringen. Barnehagelæreren må gi barna positive tilbakemeldinger på deres ytringer. Man må gi de følelsen av å være sett, forstått og tatt på alvor (Drugli, 2014, s. 84).

I møte med ett- og toåringene i barnehagen har barnehagelæreren ingen mulighet til å velge bort relasjonen, men man har makt til å gjøre den bra eller mindre bra. I boken til Tholin siterer hun et av Løgstrups utsagn slik «Den enkelte har aldri med et annet menneske at gjøre uden

at han holder noget af dets liv i sin hånd» (Tholin, 2013, s. 77). Med dette sitatet synliggjøres den skjøre relasjonen som er mellom barnehagelæreren og barnet. Løgstrup mener at dette møtet med den andre ikke er noe en kan velge bort, men det er en plikt man har. Han mener at menneskene står i et avhengighetsforhold til hverandre, og at det er her omsorgen oppstår. Vi mennesker er avhengig av nærhet og omsorg for å ha det bra (Tholin, 2013, s. 76).

Barnehagelæreren kan fungere som et støttende stilas i ett- og toåringens utvikling. Dette er en stilas som barnet selv kan velge å ta i bruk, det er ikke noe den voksne skal utøve ved sin maktposisjon (Askland & Sataøen, 2013, s. 208). Som Bente Ulla skriver i sin artikkel kan omsorg like gjerne handle om avstand, som nærhet (Ulla, 2011, s. 75-76). Det må være opp til barnet selv, å bestemme om det vil ta imot omsorg. Som barnehagelærer kan vi oppleve at et barn søker seg bort fra deg når du ønsker å trøste det. Barnet ønsker ikke å ta imot din omsorg. Det er da viktig å ikke utøve din maktposisjons som voksen, til å påtvinge barnet omsorg. Dette i seg selv kan være å gi barnet god omsorg. Omsorg handler da om å respektere barnet.

I barnehagelærerens møte med ett- og toåringen i rutinesituasjoner, eksisterer det et asymmetrisk forhold. Vi står i en maktposisjon hvor vi har mulighet til å påvirke barnets hverdag i ønsket retning (Tholin, 2013, s. 133). Det er viktig at vi er oss bevisst den maktposisjonen vi har ovenfor de minste i barnehagen, og at vi bruker den på en god måte. Den fysiske omsorgen som gis i rutinesituasjoner behøver ikke oppleves som omsorg fra barnets side. Om vi tar bleieskift. To voksne står side om side og bytter bleier. De snakker irritert sammen om hvor mange bleier det nå er byttet på det ene barnet, og kommenterer hvor vondt det luket av den bæsjen. Kommunikasjonen mellom de voksne er her på en slik måte at den krenker barnet på verst tenkelig måte. Dette er en fysisk handling som i mine øyne ikke kan kalles fysisk omsorg en gang. Det eksisterer et asymmetrisk forhold mellom barnehagelæreren og ett- og toåringen i rutinesituasjoner. Det utøves en maktdefinisjon gjennom dialogen mellom barnehagelæreren og barnet, gjennom deres samspill og den voksnes bekreftelse på barnets opplevelser og handlinger (Bae, 1996, s. 147). Vi må huske at selv de yngste barn har en stemme, en stemme de må bli hørt med.

3. Metode

Metode forteller oss hvordan vi går frem for å skaffe oss ny kunnskap innenfor et område, som i mitt tilfelle er omsorgens plass i rutinesituasjoner (Dalland, 2012, s. 111). Her får vi muligheten til å finne svar på forskningsspørsmål. I empirisk forskning handler det om å samle inn, analysere og tolke et gitt data, for så å få ny kunnskap innenfor et felt (Bergland og Jæger, 2014, s. 66). I boken til Dalland (2012) defineres empiri som «kunnskap som er bygget på erfaring» (Dalland, 2012, s. 115). Jeg ønsker i min oppgave å gå ut i praksisfeltet for å innhente informasjon om hvordan samspillet barnehagelærer-barn er i rutinesituasjoner. Her ønsker jeg å benytte meg av intervju og praksisfortelling som metode. Jeg har gjort intervju i tre ulike barnehager.

Ut fra erfaringsbasert kunnskap vet jeg at rutinesituasjoner kan være «mekaniske» prosesser som gjøres for å nå et nytt mål. Slik jeg ser det er rutinesituasjoner en tide der barnehagelæreren har muligheten til å skape magiske øyeblikk sammen med ett- og toåringen (Haugen, 1998, s. 106). Jeg ønsker gjennom observasjoner å se på interaksjonen mellom voksen-barn og hvilke kvaliteter som her eksisterer. Det vil være en viss mulighet for at mine observasjoner ikke vil speile hverdagen i barnehagen helt nøyaktig. Når mennesker blir iaktatt kan det være en risiko for at adferden deres endres. Forskningseffekten kan påvirke observasjonens gyldighet (Dalland, 2012, s. 207). Dette må jeg ta i betraktning gjennom prosessen.

3.1 Kvalitativ metode

Vi kan skille mellom to ulike forskningsmetoder for å innhente informasjon. Kvalitativ og kvantitativ metode. I kvantitativ forskning innhentes informasjon for eksempel gjennom spørreundersøkelser, hvor resultatene presenteres i tabeller og statistikker. Her eksisterer det mer distanse mellom informant og forsker (Bergland & Jæger, 2014, s. 66-67). I kvalitativ forskning går man gjerne mer i dybden gjennom intervju og observasjoner. Resultatene presenteres her gjennom tekster. Forskerens subjektive opplevelse ute i forkerfeltet vil ligge til grunn for resultatene (Bergland og Jæger, 2014, s. 67).

Jeg ønsker i min oppgave å benytte meg av kvalitativ metode for å innhente den informasjon til å svar på min problemstilling. Dette da jeg anser det som mest hensiktsmessig for å få god innsikt i barnehagelærerens forståelse av omsorgsbegrepet og hvordan omsorgen kommer til syne i rutinesituasjoner i barnehagen. Her vil hermeneutikk være sentralt. Hermeneutikk betyr fortolkningslære (Berglang & Jæger, 2014, s. 42). Det handler om å finne mening i noe som for oss virker tvetydig (Dalland, 2012, s. 57).

3.2 Intervju

Jeg har valg intervju som metode i min empiriske studie fra praksisfeltet. Dette er en fin metode å ta i bruk for å få barnehagelæreren til å bli bevisst på egen praksis og beskrive sine egne holdninger til omsorgens plass med ett- og toåringene (Bergland & Jæger, 2014, s. 71). I forkant av at intervjuguiden utvikles, er det viktig å ha en teoretisk forståelse av det man ønsker ny kunnskap om (Bergland & Jæger, 2014, s. 70). Derfor valget jeg å skrive teoridelen før intervjuguiden ble til. Det er også viktig å tenke gjennom hvem man ønsker å intervju. Jeg har valgt i min oppgave å innhente informasjon fra tre barnehagelærere. Alle er de nylig utdannet og har kun 1 – 1 ½ års erfaring med ett- og toåringene. Grunnen til mitt valg av intervjupersoner er at de har den samme profesjonsutdannelsen i bunn. Her stiller de med den samme teoretiske kunnskapen fra sin utdanning.

Noen mennesker har et rikt språk, mens andre er mer innadvendte og strever mer med å uttrykke seg (Dalland, 2012, s. 153). Her har vi som intervjuer en viktig rolle i å få intervjupersonen i tale. Det kan være greit å ha dette i tankene i ettertid når datamaterialet skal tolkes. Det er viktig at jeg som intervjuer klarer å ta vare på alt datamateriale på en god måte slik at viktig informasjon ikke blir borte, eller at misforståelser oppstår. Diktafon kan være et godt hjelpemiddel å ta i bruk. På den måten vil du som intervjuer kunne ha fullt fokus på din intervjuperson.

Jeg har ingen erfaring med å intervju mennesker fra tidligere praksis, så derfor valgte jeg å strukturere mine spørsmål. Her har jeg tatt utgangspunkt i min problemstilling og det valgte temaet som ønskes belyst (Bergland & Jæger, 2014, s. 71). Jeg valgte å gi alle mine intervjupersoner de samme spørsmålene. Dette gjør arbeidet med å sammenlikne resultatene i ettertid enklere (Løkken & Søbstad, 2006, s. 119). Fordelen med kvalitative intervju, der

intervjupersonen selv kan utdype sine svar, er at vi får en mer grundig beskrivelse av det fenomenet vi ønsker svar på (Løkken og Søbstad, 2006, s. 120).

I gjennomføringen av intervjuet er min rolle viktig, hvordan jeg aktivt evner å lytte til min intervjuperson. Dette har stor betydning for kvaliteten på interaksjonen oss imellom. Jeg må ha i fokus at mine intervjupersoner skal føle seg trygge, slik at intervjupersonen føler det komfortabelt å snakke ut om sine erfaringer og meninger (Bergland & Jæger, 2014, s. 72). Av den grunn ønsker jeg å starte opp intervjuene med noen innledende spørsmål om deres erfaringsgrunnlag i barnehagen. På den måten løses spenningene litt opp, og mine intervjupersoner vil føle en økt trygghet i situasjonen (Løkken & Søbstad, 2006, s. 124).

3.3 Observasjon som utgangspunkt for praksisfortelling

Det å observere de ansattes praksis i barnehagen er en viktig del av den pedagogiske dokumentasjonen en barnehagelærer gjør. Det innhentede materialet kan brukes aktivt til kritisk refleksjon over egen praksis. Jeg vil i min oppgave også brukt observasjoner få et rikere bilde av barnehagelærerens forståelse av omsorgsbegrepets plass i arbeidet med et- og toåringer i rutinesituasjoner (Dalland, 2012, s. 185). Min evne til å være tilstede med hele meg, vil være avgjørende for det materialet jeg får ut av observasjonene. Samtidig er mine kunnskaper om omsorgens plass i møte med et og toåringene avgjørende for hvordan jeg tolker materialet (Dalland, 2012, s. 188). Mine observasjoner skal skrives som praksisfortelling. Praksisfortellingen ønsker jeg så å bruke for å underbygge barnehagelærerens svar. Den vil ikke bli drøftet i sin helhet alene.

Fennefoss & Jansen (2004) definerer en praksisfortelling som en fortelling som har «sitt utgangspunkt i praksisfeltet og er en fortelling med en begynnelse, høydepunkt og slutt». Det skal være et klart budskap i fortellingen. Det blir brukt et detaljert språk med gode beskrivelser av det som observeres. Som forteller tar man i bruk sansene sine og gjengir stemningen i situasjonen som observeres (Fennefoss & Jansen, 2004, s.16).

Her er det fortellerens erfaringer og opplevelser fra praksisfeltets hverdag med barna som gjengis. Det behøver dermed ikke nødvendigvis å være sann eller objektiv. Fortelleren farger fortellingen med sine egne ord. Som forteller har man makt til å legge vekt på det man ønsker

fokus på. Slik sett blir det fortellerens forståelse av den gitte hendelsen som speiles i praksisfortellingen innhold (Fennefoss & Jansen, 2004, 17).

3.4 Etiske retningslinjer

I min oppgave, hvor jeg ønsker å gå ut i praksisfeltet for å innhente faglig kunnskap om valgt tema, er det en del etiske forhåndsregler jeg må ta. Her vil det være meget viktig å ivareta mine intervjupersoners rettigheter i forhold til personopplysninger. Jeg vil i forkant av mine intervju og observasjoner informere om min bacheloreoppgave, og hva som er det overordnede målet med den. For at vi skal ha det formelle i orden fikk de alle et samtykkeskjema hvor det kommer frem hva målet med oppgaven er (Dalland, 2012, s. 83). Samtykkeskjema ligger ved som vedlegg i oppgaven (se vedlegg 1).

Ved å arbeide på denne måten er det viktig å sikre intervjupersonene full anonymitet. De skal informeres om at dette er helt frivillig å delta på, og at om de opplever det ubehagelig så kan de trekke seg når som helst. I oppgaven vil det ikke bli oppgi informasjon som kan spores tilbake til valgt barnehage eller intervjuperson (Dalland, 2012, s. 83-85). Intervjupersonene skal informeres om at alt materiale som er spilt inn på diktafon, vil bli slettet så fort det er ferdig transkribert.

3.5 Validitet

Validitet handler om at det som undersøkes har gyldighet for min problemstilling. At mine intervju spørsmål kan svare til min problemstilling. Det vil være viktig at det jeg går ut i praksisfeltet for å få kunnskap om, kan bekreftes i henhold til valgt teori. Samtidig er mine tolkninger av innhentet materiale, og hvordan jeg transkriberer informasjon viktig. Har man nærhet til praksisfelt kan det bidra det til økt validitet, dette da man har en større sannsynlighet for å sikre at det teoretiske grunnlaget samsvarer godt med den informasjonen man innhenter (Bergsland & Jæger, 2014, s. 80). Samtidig må man være bevisst på at i situasjoner hvor man blir iaktatt kan det forekomme at adferden endres noe. Det samme gjelder i intervjuene. Intervjupersonene kan svare det de tror du som intervjuer ønsker å høre. Dette må tas med i betraktning.

4. Presentasjon av resultatene

I dette kapitlet ønsker jeg å gi en oppsummering av mine tre intervjupersoners forståelse av omsorgsbegrepet, og hvordan de i deres personalgruppe synliggjør dette i arbeidet med ett- og toåringene i rutinesituasjoner i barnehagen. Spørsmålene kommer til å bli presentert for dere innledningsvis før jeg oppsummerer barnehagelærerens svar. Dere vil også finne min intervjuguide som vedlegg (se vedlegg 2).

Vi valgte å gjennomføre intervjuene på et egnet rom, der vi kunne sitte uforstyrret fra de andre. Jeg startet opp med noen praktiske spørsmål for å danne med et bilde av intervjupersonens faglige bakgrunn. Her kom det frem at alle mine intervjupersoner er nylig utdannede førskolelærere/barnehagelærere med kun få års praksis som pedagogiske ledere. Ved at jeg innleder intervjuet med noen innledende spørsmål oppsto det en avslappet atmosfære og vi fikk en likeverdig relasjon mellom oss. Som jeg tidligere i oppgaven har referert til så er vi mennesker forskjellig, dette fordrer at jeg som intervjuer raskt kan tolke mine intervjupersoner og hvordan jeg best bør møte dem (Dalland, 2012, 153).

4.1 Barnehagelærerens forståelse av omsorgsbegrepet

På spørsmålet om hvordan barnehagelæreren forstår omsorgsbegrepet i sitt pedagogiske arbeid med ett og toåringene i barnehagen, trakk alle frem at det handler om å gi barnet en trygg base. Alle tre hadde hvert enkelt barns behov i fokus. Ingen er like, og må behandles deretter. En barnehagelærer sa at omsorg ikke kun handlet om barnets fysiske og psykiske behov, men at omsorg også handler om at den voksne må være mentalt tilstede for ett- og toåringen i rutinesituasjonene (Bae, 2016, s. 12). En barnehagelærer kunne også fortelle at de er meget opptatt av ikke bare å trygge barna, men også foreldrene. Er foreldrene trygge i forhold til barnehagehverdagen, speiles dette tilbake på barna og de blir trygge. Det å være tilstedeværende i barnas følelsesliv, skape ro og nærhet til barnet er viktig. Bleieskift ble trukket frem som et eksempel på en rutinesituasjon hvor det var rom for å skape magiske øyeblikk i interaksjon mellom den voksne og barnet (Haugen, 1998, s 106).

På spørsmålet om hvordan omsorgen kom til uttrykk i rutinesituasjonene med ett- og toåringen på avdelingen/basen ble det rullet frem at det å ta seg god tid er viktig. Man må ikke la hverdagen styres av klokka, men av barna. Bruke god tid i rutinesituasjonene og la barna medvirke ut fra deres forutsetninger. De ønsker å være gode støttespillere i barnas liv. Det ble

tydeliggjort at de voksne må ned på barnas nivå, bruke tiden sittende på gulvet med barna. Interaksjonen voksen-barn var noe de alle trakk frem. At de voksne setter ord på barnas følelser og handlinger. En barnehagelærer trakk fram at organisering blant annet ved måltidet er viktig for å kunne gi barna god omsorg i disse situasjonene. At alt er tilrettelagt i forkant slik at de voksne kan være tilstede for og med barna under å måltidet. De var også opptatt av at det handlet om en bevisstgjøring hos de voksne på at de måtte være tilstede for barna, og ikke de andre voksne i rutinesituasjonene.

På spørsmålet om de så noen utfordringer i hverdagen knyttet til det å gi barna god omsorg var alle enige om at personalets faglige kompetanse kunne være en utfordring. Alle har med seg ulike erfaringer og holdninger inn i barnehagehverdagen. De ansatte har egne erfaringer med seg om omsorg fra egen oppvekst. Et annet aspekt som kom frem er utfordringer knyttet til sykdom og vikarbruk. Ved fravær av faste ansatte, ser de det utfordrende å opprettholde den gode omsorgen de ønsker å gi barna. Grupper må slås sammen og kvaliteten på den omsorgen som gis kan dermed bli dårligere. Ved lav bemanning får ikke hvert enkelt den en til en kontakten som de kanskje trenger med de voksne.

På spørsmålet om barnehagen har noen pedagogiske mål for innholdet i rutinesituasjonene der omsorgen ivaretas, ble det for noen vanskeligere å finne svar. Det kom imidlertid frem at de på avdelingsmøter/basemøter har hatt temaet oppe til felles refleksjon, men de hadde ikke skrevet noen didaktiske mål for de ansatte i disse situasjonene. De hadde alle i fellesskap reflektert over de voksnes væremåte i møte med ett- og toåringen. Hvordan de skulle tilnærme seg barnet, det å ikke snakke over hode på barnet, men være tilstede i nuet. En barnehage hadde mål for barna i forhold til deres utvikling og hva de eventuelt kunne forvente at barna skulle mestre gjennom året. Dette var selvstendighetsmål for barna.

På mitt siste spørsmål om hvordan personalgruppen reflekterer over egne rolle i omsorgsrelasjoner i møte med ett- og toåring i barnehagens rutinesituasjoner svarte de alle at de hadde temaet omsorg jevnlig opp på avdelingsmøter og basemøter, men ikke spesifikke rutinesituasjoner. En barnehage kunne fortelle at de har 15 minutters pedagogisk refleksjon på sine basemøter. Om de ser at enkeltbarn har hatt en ekstra tøff uke, drøftet de dette i felleskap. Målet er da å finne gode løsninger for å hjelpe det aktuelle barnet til en bedre hverdag. Samme barnehage har også et basemøte i måneden kun for assistenter/aktivitetsledere. Møtene ledes

av pedagogiske ledere. Bakgrunnen for møtene er at assistentene skal få faglig påfyll hverdagen. De bruker rammeplanen som utgangspunkt. Omsorg er et av de temaene som her tas opp. En annen barnehage kan fortelle at de har tatt i bruk eksterne praksisfortellinger for å belyse omsorgens plass i barnas hverdag i barnehagen. Her har de ikke gått spesielt inn på rutinesituasjoner, men etter vår prat ble hun interessert i å gjøre det også. Artikler er også blitt brukt som utgangspunkt for kritiske refleksjon rundt eget handlingsmønster i møte med ett- og toåringen i barnehagen.

4.2 Praksisfortelling

Jeg vil nå presentere en praksisfortelling. Denne springer ut av en observasjon av en av mine intervjupersoner. Denne belyser den voksne i møte med en ettåring i stellesituasjonen. Dette er en av tre observerte hendelser fra rutinesituasjoner som gjenspeilte barnehagelærerens interaksjon med barna godt.

Barna har nettopp avsluttet lunsjen og det er sovetid. Pedagog «Marit» går bort til «Hermann» 1 år, setter seg på huk og sier «Kom, skal vi bytte bleie» Herman strekker armene mot henne, hun tar han opp. Inne på badet legger hun han forsiktig ned på stellebordet. Finner frem en bleie og våtservietter. «Sånn, nå skal vi bytte bleia de» sier hun. Herman ser opp på henne og sier «Dæ» han peker opp på veggen. Marit ser opp. «Ja, se der er Ole Brum» Hun peker på Ole Brum. «Dæ» sier Hermann en gang til. «Ja, se på Ole Brum, er han ikke fin» sier Marit. Hun begynner å synges «Her kommer Ole Brum...» Herman smiler og ser på henne. Han pludrer med. Marit er nå ferdig med å bytte bleie. Hun ser på Herman og sier» Herman, skal vi vaske munnen din litt før du legger deg?» Herman smiler til henne. Hun finner frem en klut. Herman tar tak i den, og tar den til munnen. «Å, så bra Herman. Du klarer selv» sier Marit. Herman smiler igjen og strekker armen med kluten i hånda mot henne. «Dæ» sier han igjen. Marit tar kluten og smiler. «Så bra. Skal vi finne kosen og vogna nå» sier hun. Herman peker mot plassen sin. «Ja, der er kosen din» sier Marit. De henter kluten og går til vogna. Marit legger Herman ned og brer godt rundt han. «Natta, sov godt», sier hun.

5. Drøfting

I dette kapittel ønsker jeg å drøfte mine funn opp imot den teoretiske forankringen i min oppgave. En drøfting handler om å belyse problemstillingen min fra flere sider. Det skal her argumenteres ut fra teori og mine empiriske funn fra praksisfeltet. Det skal vises til en sammenheng mellom de teoretiske perspektiver jeg valgte å fokusere på i forhold til min problemstilling, og de funnene som ble gjort fra praksisfeltet (Dalland, 2012, s. 143). Her vil også egne synspunkter bli trukket frem (Dalland, 2012, s. 229). Det interessante vil her være hva mine funn kan fortelle om min problemstilling, som er «Hvordan oppfatter barnehagelæreren omsorgsbegrepet, og hvordan synliggjøres omsorg i arbeidet med ett- og toåringen i rutinesituasjoner i barnehagen?»

Drøftingen deler Dalland (2012) inn i fire faser. Dette være systematiseringsfasen, analyseringsfasen, vurderingsfasen og tolkningsfasen (Dalland, 2012, s. 143). I systematiseringsfasen skal det innhentede materialet sorteres. Her får man en oversikt over det materiale man har, og hva man eventuelt trenger i tillegg. Det viktige er at du sitter igjen med materiale som er relevant for din problemstilling så man må være kritisk i denne fasen. I analysefasen skal materialet granskes slik at du kan få et godt bilde av hva det forteller deg. Materialet må vurderes kritisk. Beskriver det innhentede datamaterialet godt det du ønsker svar på? I denne fasen må man ha i baktankene forskningseffekten av sine observasjoner og intervjuer. Mange vil oppføre seg annerledes når de vet at de blir observert. Samtidig kan deres svar i intervjuene speile at de svarer det de tror du ønsker å høre. En kritisk vurdering handler om at du kan reflektere over i hvilken grad forskningseffekten kan innvirke på de innhentede dataene. Når man skal begynne å tolke datamateriale fordrer det at du kan være kritisk til egen tolkning. Du kan tolke materialet annerledes enn hva dine intervjupersoner mente i sine uttalelser. Det er viktig å ivareta intervjupersonene, samtidig som en kan tolke ut fra egen forståelse (Dalland, 2012, s. 143-146). Jeg ønsker nå å tolke mine resultater for så å se de i sammenheng med vedlagt praksisfortelling. Her vil jeg se om det er samsvar mellom hva mine intervjupersoner sier og hva jeg observerer i praksisfeltet.

5.1 Drøfting av intervjupersonenes besvarelser.

Jeg opplever at alle barnehagelæreren som jeg intervjuet har en god forståelse for omsorgsbegrepet og om omsorgens plass i rutinesituasjoner med ett og toåringene i barnehagen. En av de trekker frem barnets behov for søvn, mat og stell som den grunnleggende

omsorg. Dette handler om de fysiske omsorgsbehovene. Samtidig sier samme barnehagelærer at omsorg er så mye mer enn fysisk omsorg. Omsorg handler om den voksne i møte med barnet, den psykiske omsorgen (Bae, 2016, s. 12). Dette er noe de andre også er opptatt av. De har alle tre et syn på av at omsorg handler om å være følelsesmessig og mentalt tilstede for barnet (Tholin, 2013, s. 71). Marit i praksisfortellingen viser at hun er mentalt tilstede for Herman. Hun viser at hun tar han på alvor med å tone seg inn etter det han viser oppmerksomhet til. At den voksne er lyttende og tilstedeværende for barnet slik at det føler en trygghet i barnehagen er viktig. Det handler slik de ser det, om det enkelte barns behov, og at de må tilrettelegge for hvert enkelt individ. Barnet må i de intersubjektive møtene med barnehagelæreren kunne føle seg sett og forstått. De voksne kan være med på å styrke barnets selvfølelse ved at de har et bevisst forhold til at barnet trenger bekreftelser i forhold til egen opplevelsesverden av hverdagen i barnehagen. Barnehagelæreren er da med på å hjelpe barnet å bygge gode relasjoner til andre (Bae, 2016, s. 12).

Tiden, var noe alle intervjupersoner trakk frem som viktig i forhold til omsorgens plass i rutinesituasjoner. De uttrykte at klokke ikke måtte få styre hverdagen for mye. De sa at intervjupersoner trekker frem at rutinesituasjoner er en tid på dagen hvor det kan skapes magiske øyeblikk mellom den voksne og ett- og toåringen (Haugen 1998, s.106). Barns medvirkning i rutinesituasjoner fremsto som viktig for dem. De voksne skal slik barnehagelæreren ser det, være støttespillere for barna. Barna skal selv få prøve å kle på seg, med en hjelpende hånd fra de voksne.

Barnehagelærernes uttalelser gjenspeiles i min praksisfortelling. Barnehagelæreren bruker god tid på bleieskift tross i at det er mange barn som skal legge seg. Herman blir vist respekt og forståelse i dette møte. Marit behandler han som et subjekt. Han får medvirke i handlingen, ved å få tørke munnen sin. Et lite magisk øyeblikk oppstår mellom de to. Barnehagelæreren anerkjenner Hermans non-verbale kommunikasjon (Bae, 2016, s. 3). Barnehagelæreren skaper her en trygghet til barnet som er meget viktig for å unngå stress og uro hos barnet (Bowlby, 2007, s. 307-319).

Om rutinesituasjonene fremstår slik at barnet er aktivt deltakende i interaksjon med den voksne er det en god omsorgssituasjon hevder Tholin (ref. i Jonassen, 2015, s. 2) Barnehagelærerens stemmebruk og kroppsspråk er viktig i møte med ett- og toåringene. Bruker man en rolig og behagelig tone, eller er man høyløyt og irritabel i stemmen. Det handler om barnehagelærerens

sensitivitet i møte ett- og toåringen ved bruk av kroppen og blikket (Ulla, 2011, s. 75-76). Dette er noe vi ser i praksisfortellingen. Det samspillet Marit har med Herman. Hvordan hun bekrefter hans kroppsspråk, tolker hans lydering. Marit viser her at hun har barnet i fokus gjennom hele bleieskiftet.

Omsorg handler slik jeg ser det om barnehagelærerens møter med ett- og toåringen, og hvordan vi velger å tilnærme oss barnet i disse møtene. Hvordan vi tar på barnet når vi skal kle på. Er vi brå og kjappe i bevegelsene eller er vi forsiktige. Omsorg handler om hvordan vi samhandler med ett- og toåringen på stellebordet, vårt handlingsmønster når vi skal vaske munnen til barnet etter måltidet, eller hvordan vi velger å opptre i møte med barnet i påkledningssituasjonen. Lar vi barnet være aktivt deltakende eller ser vi barnet som et objekt som skal behandles for å nå et mål - bli ferdig!

Dessverre kan jeg av erfaringsbasert kunnskap si at tiden kan være en stor utfordring i forhold til kvaliteten på den omsorgen som gis i rutinesituasjoner. Er barnet trøtt og sliten kan rutiner rundt bleieskift og påkledning gå fort. Dette antar jeg bunner i at man anser det som det beste for barnet, å få barnet i seng fort slik at det slutter å gråte. Men er det det? Om barnehagelæreren i stedet tar seg tid, bekrefter barnets gråt, opptrer rolig, prøver å avlede barnet vil jeg tro at barnet opplever disse omsorgssituasjonene bedre, og går inn i søvnene roligere til sinns.

I mine intervjuer fremkommer det at det er de voksne skal være barnets trygge base. Med dagens utvikling, der vi ser ut fra tall fra statistisk sentralbyrå at andelen ett og toåring i barnehagen har økt de senere årene, er det viktig å ha fokus på hva de små trenger når de kommer til barnehagen (SSB, 2016). Av erfaringsbasert kunnskap ser jeg at ett- og toåringene har meget lange dager i barnehagen. Barnehagelæreren blir barnets viktigste sekundære trygghetspersoner i en hverdag borte fra foreldrene. Som Tholin (2011) uttrykker det, er trygghet i barnehagehverdagen grunnmuren for barnas utvikling og læring (Tholin, 2011, s. 65). Her legges grunnlaget for et livslangt læringsløp (KD, 2011, s. 31). En trygg base i barnehagen motvirker stress og angst hos ett- og toåringen (Bowlby, 2007, s. 311-312). Som barnehagelærer har vi en yrkesetisk forpliktelse i å handle omsorgsfullt ovenfor alle barn i alle situasjoner i hverdagen, dette også være i rutinesituasjoner (KB, 2011, s. 29-30). Man kan som tidligere nevnt dele omsorg inn i naturlig og etisk omsorg. Slik jeg ser det ligger det ikke latent i alle å gi god omsorg.

Barnehagelærerne uttrykte også at personalets kunnskaper var en av utfordringene de så i forhold til det å løfte frem omsorgens betydning i rutinesituasjoner. Erfaringsbasert kunnskap med omsorg syntes å ha innvirkning på hva man legger i omsorgsbegrepet og hvordan man samhandler med barn. I møte med ett- og toåringen i rutinesituasjoner kan barnehagelæreren bruke sin definisjonsmakt på en slik måte at det gir barnet dårlig selvfølelse, uttrykker intervjupersonene (Bae, 2016, s. 20). Som Løgstrup sier er ikke dette møte noe vi kan velge bort da vi står i et avhengighetsforhold til hverandre (Tholin, 2013, s. 76). Ett- og toåringen kan ikke velge bort rutinesituasjonene i barnehagen, de er avhengig av de voksne for å få mat, ny bleie eller egnet tøy før de går ut. Fra erfaringsbasert kunnskap i praksisfeltet ser jeg at det er store forskjeller i hva personalet mener er god omsorg. Noen mener at alt vi foretar oss i disse møtene er omsorg. Andre er mer kritisk til hvordan møtene tar form. De er opptatt av at barna må møtes der de er følelsesmessig, at vi voksne må være bekreftende, samt gi de følelsen av å være sett, hørt og verdsatt.

Barnehagelæreren jeg intervjuet belyste også andre utfordringer ved det å gi god omsorg i hverdagen. Alle trakk de her frem to aspekter som for dem skapte utfordringer. Det handlet om de strukturelle kvalitetene som kompetanse og bemanning. Drugli (2014) har i sine studier funnet at de strukturelle kvalitetene har innvirkning på hvor god omsorg vi evner å gi barna. Hun trekker her frem blant annet barnegruppens størrelse, antall voksne og de ansattes kompetanse som noen av faktorene (Drugli, 2014, s. 53). En av barnehagelæreren som jeg intervjuet uttrykte bekymring rundt dette. Ved sykdom kunne vedkommende fortelle at barnegruppen kanskje måtte slås sammen til en større enhet, hvorpå det fremsto som at de største barna ble nedprioritert til fordel for ett- og toåringene. Ved redusert bemanning vil jeg påstå at rutinesituasjoner kan fremstå som «mekaniske prosesser», der de voksne ikke er mentalt tilstede. Det skjer en fysisk handling uten noe følelsesmessig innhold. Som Tholin sier kan ikke omsorg klassifiseres som omsorg om barnehagelæreren ikke er mentalt tilstede i rutinesituasjonene som for eksempel bleieskift, måltid og påkledning. Rutinesituasjoner kan heller ikke kalles omsorg om barnet ikke opplever det som omsorg (Tholin, 2013, s. 108).

En barnehagelærer kunne fortelle at de brukte god tid på felles refleksjon rundt egen hverdag med barna på basemøter. Her delte de erfaringer, og fikk teoretisk kunnskap om det aktuelle temaet. Blant en av de temaene som var tatt opp var måltidet. De hadde sett på måltid med kritiske øyne, samtidig som de hadde lest forskningsstudiet til Klette et.al. (2016), *Blir de*

yngeste oversett under måltidet. De reflekterte i fellesskap rundt hvordan de voksne organiserte måltidet, og deres mentale tilstedeværelse med barna. Etter å ha reflektert rundt dette i fellesskap, så de at de måtte endre sin praksis. Det organisatoriske hadde for stort fokus i måltidet. Interaksjonen mellom de voksne og barna var ikke så god som ønsket. Dette samsvarer med hva forskningsstudiet til Klette et.al. gir uttrykk for. I dette studiet så de på interaksjonen mellom 13 ettåringer og pedagoger i 11 barnehagen. Samspill mellom personalet og ettåringene under måltidet var preget av mye kaos der de voksne løp rundt og organiserte ulike ting. Det var kun tre av tretten pedagoger som fikk adekvat skår på interaksjonen med ettåringen. De hadde noe øyekontakt og ga begrenset respons på barnas signaler (Klette et.al., 2016, s. 7-10).

Sett i lys av omsorgens plass i politiske dokumenter som Meld. St 24 (2012 - 2013) *Fremtidens barnehager* og Meld. St 41 (2008 - 2009) *Kvalitet i barnehagen*, ser jeg også ut fra resultatene, at omsorg ikke har noen tydelig plass som pedagogiske mål i rutinesituasjonene på ett og toåringene (KD, 2013, KD, 2009). Barnehagelærerne kunne bekrefte at rutinesituasjonene ikke hadde noe didaktiske mål for de ansatte, men heller for barna. Det kan synes som omsorg kommer i skyggen av andre pedagogiske mål, som noe mindre viktig. At det å inngå i omsorgsfulle relasjoner er så naturlig at det ikke trenger å reflekteres over (Tholin, 2011, s.66).

Vi kan ikke tolke omsorg som noe alle besitter kunnskap om, for som tidligere belyst har vi alle ulike erfaringer med oss inn i barnehagen, og det er ikke en selvfølge at alle har kunnskap om hva god omsorg er. Med bakgrunn i omsorgens plass, som pedagogisk mål, i barnehagenes rutinesituasjoner, og i statlige styringsdokumenter ser jeg faren for at omsorg blir tilsidesatt. Rutinesituasjoner bør etter min mening ha pedagogiske mål knyttet til omsorg. Personalet kan gjennom kritisk reflektere over egne handlingsmønstre vurdere sitt arbeid i møte med barn. Praksisfortellinger er slik jeg ser det et fint verktøy å ta i bruk for å synliggjøre interaksjonen mellom ett- og toåringen og den voksne i rutinesituasjonene.

6. Oppsummering

I denne oppgaven har jeg gjennom teori, empiri og drøfting svar på min problemstilling som er «Hvordan forstår barnehagelæreren omsorgsbegrepet, og hvordan synliggjøres omsorg i arbeidet med ett- og toåringene i barnehagens rutinesituasjoner?» Mine funn viser at barnehagelærerne har stor forståelse for omsorgsbegreper, og at de jobber aktivt med å gi ett- og toåringene omsorgsfulle samhandlingsrelasjoner med de voksne i rutinesituasjonene. Til tross for at de ikke har pedagogiske mål for innholdet i rutinesituasjonene, bruker de tid til felles refleksjon rundt egen handlingsmåte med barna. Det skal sies at etter vår samtale ytret to av barnehagelærerne ønske om å lage didaktiske mål for de voksne i rutinesituasjonene.

Gjennom forskningsstudiet viser barnehagelæreren at de har stort fokus på å skape ro i rutinesituasjonene. Tiden kan stå litt stille. De var alle opptatt av de voksnes mentale tilstedeværelse. Man skal ikke snakke over hodene på barna, men være i gode interaksjoner med barna. Barnehagelærerens handlingsmønster med kropp og blick er viktig. Omsorg handler om å være både kroppslig og mentalt tilstede med barna (Tholin, 2013, s. 71). I tillegg er god planlegging i forkant av for eksempel måltidet og påkledning avgjørende for at det skapes ro og harmoni. Dette er noe som jeg syntes kommer tydelig frem i min praksisfortelling med Marit.

Det kom frem at strukturelle kvaliteter hadde innvirkning på kvaliteten i omsorgen, noe som ikke var helt overraskende. Bemanning og barnegruppens størrelse var to aspekter som ble trukket frem (Drugli, 2014, s. 53). Det å inngå i omsorgsfulle relasjoner i alle situasjoner i barnehagens hverdag slik rammeplanen henstiller til, kan her by på utfordringer (KD, 2011, s. 31).

Omsorg er noe som skal prege vår hverdag med ett- og toåringene i alle situasjoner, da også i rutinesituasjonene. Man kan gjennom statlige styringsdokumenter tolke at omsorg tilside tilles til fordel for læring, noe jeg kjenner urovekkende. Vi må sette omsorgen på det pedagogiske kartet, og bruke tid i personalgruppen til felles refleksjon rundt eget handlingsmønster i møte med ett- og toåringene i rutinesituasjonene i barnehagen. Å skape omsorgsfulle relasjoner i rutinesituasjoner er vårt ansvar som voksne.

Som snart utdannet barnehagelærer kjenner jeg at omsorg er mitt fremtidige mantra i barnehagefeltet. Jeg tenker at som barnehagelærer er det viktig å ha fokus på helhetlig læring der den trygge grunnmuren med omsorg i fokus legger grunnlag for barnets fremtidige liv. Dette starter med ett- og toåringene.

Dette har vært en lærerik og utviklende prosess. Jeg har fått økt teoretisk kunnskap om temaet omsorg, samt mer kunnskap om praksisfeltet i andre barnehager, og deres arbeid med omsorg i rutinesituasjoner. Jeg har fått inspirasjonen til videre arbeid med kritisk refleksjon rundt omsorgens plass i rutinesituasjoner i egen barnehage.

7. Litteraturliste

Askland, L. & Sataøen, S.O. (2013). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst*. (3 utg.). Oslo: Gyldendal Akademiske

Bae, B. (1996). *Det interessante i det alminnelige*. (s. 147-165). Oslo: Pedagogisk Forum

Hentet fra:

<http://www.nb.no/nbsok/nb/5dc869d9019bb346b68eee5b3252753b.nbdigital?lang=no#147>

Bae, B. (2016). *Å se barnet som subjekt*. Oslo.

Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvens/id440489/>

Bergland, M.D. & Jæger, H. (Red.). (2014) *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Bowlby, R. (2007). *Babies and toddlers in non-parental daycare can avoid stress and anxiety if they develop a lasting secondary attachment bond with one carer who is consistently accessible to them*. *Attachment & Human Development*.

Hentet fra:

<file:///C:/Users/NinaAlfstad/Downloads/Babies%20and%20toddlers%20in%20non%20parental%20daycare%20can%20avoid%20stress%20and%20anxiety%20if%20they%20develop%20a%20lasting%20secondary%20attachment%20bond%20with%20one%20carer%20who%20is.pdf>

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norske forlag AS

Drugli, M. B. (2014). *Liten i barnehagen: Forskning, teori og praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Fennefoss, A.T. & Jansen, K.E. (2004). *Praksisfortellinger – på vei til innsikt og forståelse*. Bergen: Fagbokforl.

Haugen, S., (1998). *Omsorg og pedagogikk – kvalitet i barnehagetilbod for små barn*.
Gjøvik: Det norske samlaget

Jonassen, T. (2015). *Er bleieskift omsorg?*

Hentet fra:

<http://barnehage.no/pedagogikk/2015/03/-er-bleieskift-omsorg/>

Klette, T., Drugli, M.B., & Aandahl, A.M. (2016). *Together and alone a study of interactions between toddlers and childcare providers during mealtime in Norwegian childcare centres*.

Hentet fra: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03004430.2016.1220943>

Kunnskapsdepartementet, (2011), *Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver* (rev. Utg.) Oslo

Meld.St. 24, (2012- 2013). *Fremtidens barnehager*

Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/2e8ad98938b74226bc7ff395839434be/no/pdfs/stm201220130024000dddpdfs.pdf>

Meld. St. 41, (2008-2009). *Kvalitet i barnehagen*.

Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/78fde92c225840f68bce2ac2715b3def/no/pdfs/stm200820090041000dddpdfs.pdf>

Lovdata (2005). Lov om barnehager.

Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>

Lovdata (2017). *Ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. (1 aug. 2017).

Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2017-04-24-487>

Løkken, G. & Søbstad, F. (2006) *Observasjon og intervju i barnehagen*. (3 utg.) Oslo: Universitetsforl.

Statistisk Sentralbyrå (2016). *Barnehager 2015, endelige tall*. Oslo

Hentet fra:

<https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager>

Tholin, K.R. (2003). *Etisk omsorg i barnehagen og skolen*. (s. 54-78). Oslo: Abstrakt forl.

Tholin, K. R. (2011). Omsorg usynliggjøres og trenger en tydeligere posisjon. I Glaser, V., Moen, K.H., Mørreaunet, S. & Søbstad, F. (Red.), *Barnehagens grunnsteiner: Formålet med barnehagen*. (s. 59-69). Oslo: Universitetsforl.

Tholin, K.R. (2013). *Omsorg i barnehagen*. Bergen: Fagbokforl.

Tholin, K. R. (2014). *Den betydningsfulle omsorgen*. I Glaser, V., Størksen, I. & Drugli, M.B. (Red.). *Utvikling, lek og læring i barnehagen. Forskning og praksis*. (s. 219-231). Bergen: Fagbokforl.

Ulla, B. (2011). *Omsorgens omfattende områder-kritisk refleksjoner om omsorg i barnehagen*. (Red.). Ottestad, A.M. & Rhedding-Jones, J. *Barnehagepedagogiske diskurser*. Oslo: Universitetsforl.

Øksnes, M & Steinsholt, K. (2011). *Nel Nodding: Pedagogikk er et spørsmål om å gi naturlig omsorg*. (Red.). Steinsholt, K. & Løvlie, L. *Pedagogikkens mange ansikter*. Oslo: Universitetsforl. (s. 651- 668, 17 sider)

8. Vedlegg

8.1 Samtykkeskjema

Bachelor barnehagelærerutdanning våren 2017 - følgeskriv

I følge retningslinjene for barnehagelærerutdanning skal bacheloroppgaven legges til det siste studieåret. Den skal være profesjonsrettet og bygge på kunnskap fra ett eller flere av kunnskapsområdene og/eller fordypingen. Arbeidet med bacheloroppgaven skal øve studenten i å planlegge og gjennomføre et sjølstendig arbeid i tråd med faglige og metodiske krav og forskningsetiske retningslinjer.

I forbindelse med studiet trenger våre studenter mulighet til å komme ut i barnehager eller andre institusjoner for å samle inn empirisk materiale til bacheloroppgaven. Dette innebærer ingen forpliktelser for dere om veiledning. Datamaterialet vil bli behandlet etter barnehagens regler og gjeldende etiske regler i henhold til lov og forskrifter om anonymisering slik at ingen informasjon kan tilbakeføres til bestemte barnehager eller involverte enkeltpersoner.

Studentene skal ikke bruke metoder som har meldeplikt og krever godkjenning hos NSD.

Det bekreftes at student:

..... **studium:**

.....

arbeider med bacheloreoppgave på Barnehagelærerutdanningen ved Høgskolen i Innlandet

Studentens veileder ved høgskolen er

.....

Med vennlig hilsen

Høgskolen i Innlandet

Gunhild Tomter Alstad

Studieledere

8.2 Vedlegg 2: Intervjuguide

1. Hva er din faglige bakgrunn?
2. Hvor lang arbeidserfaring har du med ett- og toåringene i barnehagen?
3. Hvordan forstår du omsorgsbegrepet i forhold til ditt pedagogiske arbeid med ett- og toåringene i barnehagen?
4. Hvordan kommer omsorgen til uttrykk i rutinesituasjoner med ett- og toåringene i barnehagen på avdelingen?
5. Hvilke utfordringer ser du i forhold til å ivareta ett- og toåringenes behov for omsorg i barnehagen?
6. Har dere noen pedagogiske mål for innholdet omsorg for ett- og toåringene i rutinesituasjonene?
7. På hvilke måter eller hvordan reflekterer dere i personalgruppa om egen rolle i omsorgsrelasjoner med ett- og toåringene i barnehagen?